

פרשת נשא

לֹץ הֵיִן הִמָּה שְׁכָר וְכָל שְׁגָה בּוֹ לֹא יִחַפֵּם (משלי כ א):

והנה רפואה זו שעשה ה' לאדם, נולד ממנה חולי גדול, כי היין הוא אבן נגף וצור מכשול לפני הכסילים השונים, וכמו שהאריכו רז"ל ברעותיו לאין שיעור, וגם את נח גנזהו על שתיתו היין. ובפרשתנו אמרו (ברכות סג) "הרואה סומה בקלקולה יזיר עצמו מן היין". אכן ה' יתעלה צדיק בכל דרכיו, וכמאמר הכתוב (הושע יד י) **כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם**, רוצה לומר כל מה שעשה ה' יתברך - דרך ישר הוא, אך צדיקים ילכו בהם, יהיה להם עזר בהם להלכותם, כמו היין שהצדיקים משתמשים בו להלך בדרך ישרה, ופעמים יכשלו בו כי יהולל הרשעים, וכל העולם ידמה להם כמוישר, ואז נמשל כבהמות ידמה, כי יחסר ממנו הדעת שהוא מותר האדם מן הבהמה.

באופן שהוא [היין] - עקר תשמישו לטוב, והרשעים מהפכים אותו לרע. והוא אומרם ז"ל במסכת יומא (עו) על פסוק **ויין ישמח לבב אנוש** (תהלים קד), **כתיב ישמח וקרינו ישמח, זכה משמחו, לא זכה משממו. והיינו דאמר רבא: חמרא וריחני פקחין. עכ"ל. ויש להקשות במאמרם זה טובא: אי צריך להבין**

שלמה המלך ע"ה הודיענו בזה מרעות היין ומקריו, כי אם בלא ספק שהוא מתנה טובה מאת ה' מן השמים, כי ישמח הלבבות וירפא המכאובות ויסיר הדאגות ויחדד הרעיונות, והוא יתברך ידע מכות הארץ ותחלואיה ומרירותם אשר אין להם קצבה ולא גבול, עד שלפעמים יבחר האדם מות מחיים רח"ל, ולזה היה מכלל חסדיו לברוא דבר ירפא המכאוב הזה, בשתותו דבר שיכמל יגנו וישמח אותו, ואינה רפואה של שקר, כי עקר היגון והצער הוא שקר, ואמר המשורר: "שכחי יגונך נפש הומיה, למה תפחדי ממצוקי נשיה, הכל נשכח כאלו לא היה".

ורבינו יונה החסיד ע"ה אמר במשנת "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" וכו' (אבות ו ב), שהחרות הזו איננה בפועל, אך במחשבה, כי הדבק בתורה יחביל בעיניו עניני העולם, ורעות העולם לא יעשו בנפשו רושם, כי ישחק אליהם, כי ידע כי כלם מורכבים על תוהו ואינם אלא דמיון כחלום יעוף. ולזה, הרעות שהם דמיון - רפא שברם הרופא הנאמן בדבר שהוא גם כן דמיון, וישאר האמת עומד.

"לא זכה - משממו". וזהו דקאמר: כתיב וְשִׁמְחָה בְּלֹא שְׂמִינִי שְׂמֹרָה עַל הַשְּׂמֵחָה, וְקָרִינִי וְשִׁמְחָה דְּגוּשָׁה שְׂמֹרָה עַל שְׂמִינִי שְׂמֹרָה עַל הַשְּׂמֵחָה.

ולזה תירץ "זכה - משמחו, לא זכה - משממו", והענין כמו שאמרו שהיין יש בו שני הפכים: שהשותהו במדתו ובשיעורו, מחדד השכל ומרחיבו לדברי הלכה, וכמו שאמרו אנבירו חמרא וכו'. ורב נחמן אמר: "אנא כל כמה דלא שתינא רביעתא דחמרא, לא צילא דעתאי" (עירובין סד), וזהו "זכה - משמחו" כי פקודי ה' ישרים משמחי לב. "לא זכה - משממו" שעושה אותו בור, ריקס מדברי תורה, על ידי שממשיך ביין את בשרו כענין ר' אלעזר בן ערך (שבת קמז).

והוא שסיים: "והיינו דאמר רבא: חמרא וריחני פקחין, ופירש"י ז"ל: עשאוני פקח, נראה שבא רש"י לשלול שלא נפרש "פקחין לבני אדם", דאם כן לא אתי שפיר הראייה שהוא אמר: "זכה משמחו לא זכה משממו", שהדבר נוטה לכאן ולכאן, ולזה כתב שרבא שהיה צדיק - על עצמו אומר. וכמדומה שכן ראיתי למהר"ש אלגאזי ז"ל בספר תאוה לעינים, אלא שהוא דוחק קצת, דיש לומר דמייתי ראייה לחד צד. ואכן נראה פשוטו דהוה ליה לומר "חמרא וריחני פקחין", לזה פירש שהנוץ הוא פנוי לעצם האדם וכאלו אמר פקחי לי. וכללות פגנתו לומר שאומרם "זכה משמחו" - היינו להרחיב שכלו בתורה שהיא השמחה העקרתית, כדכתיב (תהלים יט ט) "פקודי ה' ישרים משמחי לב" כאמור:

מהו הקושי שבין הקרי ל'כתיב'. ורש"י ז"ל פירש שההפרש הוא בין שיין ימנית לשיין שמאלית, שהשמחה בשיין שמאלית והשממה בשיין ימנית, וזה לא נודע שיש הפרש בין הקרי לכתיב כזה, כי כמו שנכתב נקרא. גם יש להקשות אומרם "זכה משמחו לא זכה משממו", שאינו דבר והפכו. גם צריך לידע איך "לא זכה משממו", שנראה שהכל שמחים בו - פצדיק פרשע. גם צריך להבין אומרם "והיינו דאמר רבא", מהיכן נמשך זה:

ונראה שכוון למה שאמרו ז"ל (שבת קמז) בר' אלעזר בן ערך שהלך למקום אחד, ואיעקר תלמודיה על ידי שהמשיך ביין את בשרו, עד שבקשו עליו רחמים [והזור לו תלמודו]. הרי שיש רעה חולה ביין לשפח הלמוד, ומצינו גם כן בו טובה שמחדד השכל ללמוד, כמו שאמרו ז"ל (ילקוט ישעיה רמז תיב) "אנבירו חמרא לדרדקי כי היכי דלימרו מלתא חדתא", שעל ידי השמחה מתחדד השכל.

והנה בע"ה נראה שאין פירוש אומרם "כתיב וְשִׁמְחָה וְקָרִינִי וְשִׁמְחָה" בדרך קושיא, דלא קשיא מידי, אלא רוצה לומר שיש להבין שני ענינים מהכתוב: דכתיב וְשִׁמְחָה ותוכל להבין כפשטה לשון שמחה, (דאלו) [פאלון] היתה השיין בחטף - וְשִׁמְחָה, ונפרש כך: וכיין וְשִׁמְחָה לבב. וקרינן וְשִׁמְחָה בפתח שמושכת דגש אחריה, והדגש טבעה להוסיף אות אחרת כאלו כתיב וְשִׁמְמָה, ומדרמו הכתוב אופן שירמוז השממה, [לזה אמרו

יתן לכהן לו יהיה (ה י). דרך דרש - יתפרש במאמר מונכז, "אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי" וכו' (כ"ב יא), שאין לאדם מן העולם אלא מה שנותן לצדקה ולתקדשות. לזה אמר ואיש את קדשיו לו יהיו, דוקא לו יהיה. וכן אשר יתן לכהן לו יהיה, אך זולת זה איננו לו, כי אם לאחרים, ואין לו כי אם קדשיו ואשר יתן לכהן לו יהיה.

והסמיכות עם פרשת סוטה נראה שהוא על דרך עונש, והוא: כי יש אדם פלי⁵⁵³, לא ירצה להיטיב לשום אדם, כי יאמר שלום-הבית עדיף, דכמשלם שערא מכדא - תגרא נקיט ואתי (כ"מ נט), ולזה אמר ואיש את קדשיו לו יהיו, אשר יתן לכהן לו יהיה, שמעכב מתנות כהנה לעצמו לעשות שלום בכיתו, וגם ה' יעורר מדינים ביניהם, ובמקום שחשב לעמוד בשלום - יעמוד במחלוקת:

איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל (ה יב). ירמוז מאמרם ז"ל (סוטה ב.) דאשה שניה [בזיווג שני, אין מזווגין לאדם אלא] לפי מעשיו, לזה אמר **איש איש** - שתי פעמים - **כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל**⁵⁵⁴. עוד ירמוז **איש איש**, שהוא חנף, אחד בפה ואחד בלב, גם הוא **תשטה אשתו ומעלה בו מעל** ותעשה כמעשהו אחד בפה ואחד בלב,

והנה אם-כי זה דרך היין שיש בו רע וטוב, מכל מקום לצד שרוב בני אדם נמשכים לתאוות העולם, על הרוב יקחו חלק הרע שבו, ולזה ראוי להרחיק ממנו. ולזה רז"ל תמיד יגנו שתיתו, ואמרו בפרשה שלנו ב[מעם] **סמיכות פרשת סוטה לפרשת נזיר, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלוקלה - יזיר עצמו מן היין**, יען כי לא הגיעה לקלוקלה הזו אלא על ידי היין, וכמו שאמרו (סוטה פ"א מ"ד) הרבה יין עושה וכו'. ודקדוק אומרים בקלוקלה, נראה שהפונה: שמה שנתנה התורה עונשה בשתיית מי המרים ולא בדבר אובל, זה יעיר כי הטאה לא היה אלא על ידי השתיה, ולפי שמדותיו יתברך מדה כנגד מדה - גם קלוקלה לא היה אלא על ידי השתיה⁵⁵².

והוא שאמרו ז"ל (אבות פ"ג מ"ו) ... **זיין של צהרים מוציאין את האדם מן העולם**, אפשר שהוא על דרך שאמרו כאן "הרבה ילדות עושה, הרבה יין עושה", שהיין לנערים צריך שמירה מן החטא מאד, לזה אמר על דרך מליצה: **יין של צהרים** שהוא ימי תקף האדם שהם כצהרים:

ונפרש קצת מפסוקי הפרשה:

ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר

552. וכיוצא בזה עיין בספר החנוך פרשת משפטים (מצוה מז ד"ה שורש המצוה).

553. עיי' ישעיה (לב ז), ופירש הרד"ק ז"ל: נבל, צר עין.

554. פירוש לפירוש: איש איש - שאחר שנעשה פעמים איש לאשה, שהוא זיווג שני, אם כן

כאשר "תשטה אשתו ומעלה" - אין זאת אלא ש"בו מעל", שהוא יותר מחמת מעשיו הרעים, ולא כל כך מפאת מזלו. ועל זה אמרו (מגילה יב סוף ע"א): "איהו בקרי, ואיתתיה בבוציני".

555. ע"פ סוכה כו.

פנים ונקתה האיש מעון, שתכף ומיד האשה
ההיא תשא את עונה:

פה תברכו את בני ישראל אמור
להם (ו כג). הכפל, לרמוז שמלבד שבה
תברכו בשעת ברכה, [זאת] ועוד: שכל
הרוצה לברך את חברו - ככה יאמר לו.
ועוד ירמוז שצריך להודיעם תחלה לישראל
שהברכה לא תחול אלא עד שיכינו עצמם
אליה, שיתקנו מעשיהם ואז תחול עליהם
הברכה. ועוד ירמוז שאפילו כהן שאינו יודע
פירוש הברכה - יאמר כן אמירה בעלמא.
וזהו אמור להם:

יברכה ה' וישמרך. יאר ה' פניו אליך
ויחנך. ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום
(וכד-כו). שלש ברכות אלו כנגד בני חיימוזוני:
יברכה - כנגד המוזנות, כאומרם ז"ל (רש"י
בראשית יב ט) "ואברכה - בממון", ולזה אמר
וישמרך מעין הרע. ועוד יש לפרש וישמרך
מן החטא, שלא יקים בהם "פן תאכל ושבעת
ורם לבבך" (דברים ח יב).

ועוד רמז יברכה ה' כמו שנאמר בשמשון
(שופטים יג) ויגדל הנער ויברכהו ה', אמרו ז"ל
(סוטה י) כמה ברכו? אמר רב יהודה אמר רב:
שברכו באמתו, אמתו כבני אדם וזרעו כנחל
שוטף. ע"כ. וזו ודאי ברכה גדולה היא, כמו
שאמרו ז"ל (שבת קנב) "שמחת-לב - אשה,
נחלת ה' - בנים". ולהיות שרבויו הזרע יגרום

"אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און"
(משלי ל כ):

כי תשמה אשתו ומעלה בו מעל. הכפל,
לרמוז כי ⁵⁵⁵"פירצה קוראה לגנב", שעל ידי
שתשמה אשתו - שפירושוו ש'תמ מדרכי
צניעות - [על ידי זה] ומעלה בו מעל, סוף
שתזנה:

ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא
ונקתה ונזרעה זרע (ה כח). אמרו חז"ל
(ברכות לא) שאם היתה יולדת בצער - תלד
ברוח. ע"ל. בזה מוכן הכפל באומרו "ואם
לא נטמאה וטהרה היא", דשני ענינים הם,
דאם לא נטמאה - היינו שלא נבעלה לגמרי,
אך אפשר שנהגה פריצות, שהפקירה
עצמה לדברי כיעור. וטהורה היא - היינו
לגמרי, אפילו מכיעור, אז ונקתה ונזרעה
זרע, שתטול שכר על הקלון שנקלית.
ונראה דקאמר תרת: ונקתה - כנגד "ואם
לא נטמאה", שאז דייה שתנקה לבד. ואם
"טהורה היא" לגמרי - ונזרעה זרע, שתטול
שכר מלבד שתנקה:

ונקה האיש מעון והאשה ההוא
תשא את עונה (ה לא). יראה שרמז מאמר
ר' שמעון (ילקוט נשא תשד) או מאמר רבי
(שם תשז), שאף על פי שהזכות תולה במים
המרים, מכל מקום מיד נפר בה ומתננת
והולכת. לזה אמר ונקתה האיש מעון, שמיד
ינקה מעון, שאילו לא נפר בה - לא היה מנקה
מעון, שיסבור שהיא טהורה. ואכן על כל

ואחר כך - בימי הזקנה - ישא הי פניו אליך, שתהיה נשוא-פנים בזקנתך, וכמאמרם ז"ל (עי' רד"ק ישעיהו ג ג) "זקן ונשוא פנים - שנושאים פנים לדורו בעבורו", שהזקן שנחלש חומרו ונטה אחרי שכלו, יותר תקבל תפלתו. הרי כלל שני חיי האדם מתחלה ועד סוף. ואחר כך בירך אותו אחרי פטירתו ואמר וישם לך שלום, שיהא שלום במנוחתו, ויקים בו מה שנאמר בצדיקים (ישעיה נז ב) "יבוא שלום ינוחו על משכבותם".

ועוד יש לכוונם כנגד ג' כתות שבישראל: צדיקים גמורים, ורשעים גמורים, ובינונים. כנגד הבינונים והם הרבים - אמר יברכך הי וישמרך. כנגד הצדיקים גמורים - אמר יאר הי פניו אליך באור פני מלך חיים. ישא הי פניו אליך וישם לך שלום - כנגד הרשעים גמורים, שהיו פניו [יתברך] כבושות מהם בקרקע, מבקש שיחזרו בתשובה וישא הי פניו אליהם, ובוזה וישם לך שלום. ואמרו ז"ל (רש"י כאן) ואני אברכם - שה' מסכים על ידם. ופירשתי בחדושי לגמרא שבא לומר שברכת כהנים אינה כשאר התפלות דלפעמים אינם מתקבלים, לזה אמר ואני אברכם על כל פנים. ומזה תוכחת למוזלזלים בכרכת כהנים:

ויש לכוון שלוש ברכות אלו בזכות שלשה אבות: אברהם יצחק יעקב, ולזה באו כפולים כנגד שלשה אבות וארבע אמהות שרה ורבקה ורחל ולאה. כנגד אברהם - יברכך הי שבה נתברך אברהם וזה ברך את אברהם בכל" (בראשית כד א). וישמרך בזכות שרה ששמרה עצמה מן החטא בבית

החטא כמו שקרה לשמשון וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ב'מורה', לזה אמר וישמרך מן החטא.

יאר הי פניו אליך - כנגד החיים, [כין] "באור פני מלך - חיים" (משלי טו טו). ישא הי פניו אליך - כנגד הבנים, וזהו וישם לך שלום - ש"מישים שלום בבית" הם הבנים (שבת שס), וכפירש"י על פסוק "אסף אלהים את חרפתי" (בראשית ל כג), שמי שאין לו בנים - הוא מתקוטט עם אשתו, וכשיש בנים - היא תולה הסרחון בהם: - "מי שבר כלי זה" - "בגדו!".

ועוד יש לכוונם כנגד שלש חלקי חיי האדם: המה ימי העלייה וימי העמידה וימי הירידה. כנגד ימי העלייה - אמר יברכך הי, שיצליח בנערותו, להיות כי המיתה והחלאים שכיחי בקטנים להיותם עדין רכים ורוח קימא עוכרתם, לזה אמר יברכך הי בקטנותך, כי יגדלו איבריו וגופו, שזהו הזמן שיוכל האדם להיות גדול בקומה. וישמרך מן החלאים ומכל מקרים רעים.

ואחר כך, בימי העמידה שאז עומד על דעתו ונותן דעתו אל החכמה ואל התורה, אמר יאר הי פניו אליך, על דרך "זהו עיניך רואות את מוריד" (ישעיה ל ג). ורבי אמר: האי דמחדדנא מחבראי - דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה - הוה מחדדנא טפי (עירובין יג), וכל שכן אור פניו יתעלה. ויהנה מדע והשכל, שהדעת - הן [היא] מאתו יתברך, כמו שאומרים בתפלה וחנונו מאתך חכמה בינה ודעת.

אבותיך וגו'⁵⁵⁶. עכ"ל. וכתב הרב ז"ל, ואם האומרים זכות אבות תמָה לא אמרו אלא בעד הזכות אבל הברית לא תמָה, היאך הוא מביא ראיה על הזכות מקרא ד"לא ישכח את ברית אבותיך" שמדבֵּר בברית. מכח זה כתב הרב ז"ל שכן פְּנַת התוספות שהביאו בסיום דבריהם המדרש הזה, לומר שלא יתכן פירוש רבינו תם ז"ל:

ולקוצר דעתי יש לתרץ על רבינו תם ז"ל, ואדרבה יש לי לתמוה על דברי הרב ז"ל, והוא במה שיש להקשות, דלצד שלא נודה לפירוש רבינו תם ז"ל ונאמר דזכות וברית' הדא מלתא נינהו, תקשי טובא דאיך קאמר דזכות אבות תמָה, והא קרא קאמר "כי אל רחום ה' אלהיך וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך" וגו', הרי שמייעד להדיא שלא ישכח ברית אבות, ואחר הגלות, קאמר "וזכרתי את בריתי עקוב" וגו', אלא מוכרח הדבר דזכות וברית תרתי מילי נינהו כפירוש רבינו תם ז"ל.

אלא דר' יודן בא לומר דכשם שהברית אין לה קצבה - כך הזכות אין לה קצבה, ובהא פליגי: דלמאן דאמר תמה זכות אבות, סובר דלא תלי הא בהא, ור' יודן סבר תליין הא בהא. ומה שהביאו התוס' בסיום דבריהם דברי המדרש, לא לסתור פירוש רבינו תם [באז], אלא לומר שעל זה אנו סומכין שזוכרין זכות אבות - כר' יודן. ועוד יש לפרש דר' יודן סובר דברית דקרא היינו

פרעה ואבימלך. יאר ה' פניו אליך בזכות יצחק, ויחנך בזכות רבקה. ישא ה' פניו אליך בזכות יעקב. וישם לך שלום בזכות רחל שעשתה שלום עם אחותה שמסרה לה סימניה. ולזה, המצוה הזו נוהגת לדורות, כשם שזכות אבות קיימת לעולם ועד:

ואף על גב דבמסכת שבת (נה) אמרינן לסכרת מאן דאמר, דתמָה זכות אבות, וזה לשון הגמרא שבת (נה) אההיא דאמרינן "והתיות תיו", מאי תיו? תמָה זכות אבות, ורבי יוחנן אמר: תחון זכות אבות, וכתבו התוספות שם: אומר רבינו תם, דזכות אבות תמָה, אבל ברית אבות לא תמָה, ועל זה אנו סומכין לזכור זכות אבות, שאין אנו מזכירים זכות אבות, אלא הברית. ורבינו יצחק ז"ל כתב, דשמואל ור' יוחנן לא נחלקו, דשמואל מיירי ברשעים, דלרשעים תמָה זכות אבות, ור' יוחנן מיירי בצדיקים, דלצדיקים תחון זכות אבות. ועל זה אנו סומכים שאנו מזכירים זכות אבות. עכ"ל:

והקשה מהראנ"ח ז"ל סדר עקב יעין שם, (דבירושלמי) [דכמדרש] (ויקרא רבה לו א) הביאו חלוקי דעות ואמרו: מאימתי תמָה זכות אבות, רב אמר מימות הושע וכו', ור' יהושע בן לוי אמר מימות אליהו וכו', ורבי יוחנן אמר מימות חזקיהו. ומסיים עלה, ר' יודן אמר: לעולם זכות אבות קיימת, ולעולם מזכירין אותה, שנאמר כי אל רחום ה' אלהיך, לא ירפך ולא ישכח את ברית

ובמדרש רבה האריכו עד להפליא שעשו י"ב פנים, שכל שבט יש לו בְּנֵה אהת בפני עצמו, ועל כן באה הפרשה כפולה בכל אחד עין שם. ועוד נראה לרמוז כי משקל הקערה והמזרק והכף עולה רדיו, כמספר השנים שנשארו ישראל במצרים והיו עובדי עבודה זרה, לזה הביאו לכפרה על ישראל משקל לשנה. ועוד נראה לְבָנֵם על דרך זה, שהנה יעקב אבינו ע"ה בירידתו למצרים היה בן ק"ל שנה כמו שאמר (בראשית מז ט) "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה", והביא עמו שבעים נפש כאומרו (דברים י כב) "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה". ולזה הביאו קערת כסף לרמוז על יעקב אבינו, ולהעיר על זה עשו משקלה ק"ל משקלים, לומר שבהיותו בן ק"ל נתן לו ה' שבעים נפש, רמוז למזרק שנזרקו ממנו השבעים נפש, וכף אחת עשרה זהב רמוז לעשרת הדברות הנחמדים מזהב ומפז רב:

ועוד אפשר ירמוז לעשר מכות שהביא ה' על המצריים. והיו מזהב, כי זהב רומז אל הדין, והכסף רומז אל הרחמים. ולזה מלאה קמורת, שכלוי הרשעים נמשל לכלוי העשן, כמו שנאמר (תהלים לו כב) "כָּלוּ כְּעֵשֶׂן כָּלוּ", וְהָרֶשָׁעָה כָּלָה כְּעֵשֶׂן תִּכְלָה" (מתפלות לויים נוראים), ולזה היתה כף כמו שאמר הכתוב (שמות יד ט) "וירא ישראל את ה' הגדולה". ולהיות שנמשך מהעשן [נְבָר] טוב לישראל, היה עשן קמורת שיש בו ריח טוב. וגם חשבון פממני הקמורת היו י"א, כנגד י"א מכות שהכה הקב"ה את המצריים: עשרה במצרים, ואחד על הים. ואף שחז"ל הגדילו

זכות, ומאן דאמר ראשון מוכר ד'ברית' לחוד וזכות' לחוד. ומעתה לא קשיא מידי לפירוש רבינו תם ז"ל ממה שהקשה הרב ז"ל:

ועל דרך זה עצמו יש לתרץ מה שהקשה שם מהראנ"ח ז"ל, דקשה דרבי יוחנן דידיה אדידיה, דר' יוחנן אמר בההיא ד"והתוית תיו" - תחון זכות אבות, ור' יוחנן עצמו אמר דזכות אבות תמה מימות הזקיהו (שבת נה.), ותירץ יְעִין שם. ובאמת שיש לתמוה על הרב ז"ל, דאיך נעלם מעיניו ז"ל שכבר הקשו התוס' זה עצמו, ותירצו דר' יוחנן לא אמר דתָמָה זכות אבות אלא ברשעים, ובצדיקים קאמר תחון זכות אבות. והכריחו בזה פירוש ר"י יְעִין שם. ומוכרח לומר דהרב ז"ל מקשה לשיטת רבינו תם ז"ל, דסובר דפליגי ר' יוחנן ושמואל ואיירי בין בצדיקים בין ברשעים.

וכפי מה שכתבנו אתי שפיר, דגם רבינו תם נזכר לומר דמודה לרבינו יצחק דר' יוחנן איירי ברשעים, דלרשעים תָמָה זכות אבות אבל לצדיקים לא תָמָה, אלא דרבינו תם ז"ל לא ניהא ליה לְיִשָּׁב בזה מה שמזכירים זכות אבות בתפלה, דבין צדיקים בין רשעים מזכירין זכות אבות, ולזה תירץ דאין אנו מזכירים אלא הברית ולא הזכות. אבל ר"י ז"ל לא נראה לו זה דוחק, דכל אדם רוצה שיהיה צדיק ותזכר לו זכות אבות, וכל שכן דלא רצו חכמים לשנות נוסח התפלה מצדיקים לרשעים, ולא פלוג רבנן בנוסח התפלה:

בקרוב הנשיאים כתבו רמזים נכונים,

חשבון מכות הים, מכל מקום כללותם אחת, שהיא הטביעה:

ואם הכף רומז לתורה כמו שאמר ר' משה הדרשן וכמו שנתבאר, יהיה הקמורת רמז למצות התורה שהם תרי"ג כמו שכתב רש"י ז"ל, והוא במדרש רבה, כי קמורת גימטריא תרי"ג כשתחליף קוף בדל"ת, אלא שהוא דוחק גדול שנחליף אות אחת דוקא. אך נראה כי המצות בָּלָם נקראו ריח

כדרשתן ז"ל על פסוק "הדודאים נתנו ריח" (שה"ש ז יד), ולכן נקראים הצדיקים הדסים, ולזה אמר מלאה קמורת, וכדרשתם על פסוק "ויקח אשה ושמה קמורה" (בראשית כה א), שהיו נאים מעשיה כקמורת. ועוד ירמוז קמורת לשון קשרים, שהמצות הם לקשר ישראל בעבותות אהבתו יתברך, והם עצמם קשרים לישראל.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

